

Elektronski oblik polise osiguranja

Electronic form of insurance policy

Danijela Glušac, Pravni fakultet u Kragujevcu, Univerzitet u Kragujevcu

Sažetak— Ugovor o osiguranju pripada ugovorima kojima se pridaje sve veći značaj, kao jednom od najbitnijih ugovora pravnog prometa. Potreba istraživanja digitalizacije u pravu osiguranja uočava se u neophodnosti da se u okviru iste, posebno prouči složenost pravnih odnosa. Planirano istraživanje ima naučnu opravdanost jer doprinosi i naučnoj verifikaciji određenih pitanja u vezi sa digitalizacijom u osiguranju koja nisu prethodno obrađena ili potvrđena, u proširivanju, ali i produblivanju znanja u predmetnom domenu. Analizira se odnos elektronskog oblika polise i tradicionalnog pisanog oblika te uspostavlja definisani i određeni odnos između njih. Autor ima za cilj da predstavi izvore prava u vezi sa polisom osiguranja. Polazi se od normativnog kompleksa sa specifičnostima i karakteristikama ove teme.

Ključne reči – polisa, elektronski oblik, ugovor o osiguranju

Abstract – The insurance contract belongs to the contracts that are given increasing importance, as one of the most important contracts of legal transactions. The need to research digitization in insurance law is seen in the necessity to study the complexity of legal relations within it. The planned research has a scientific justification because it contributes to the scientific verification of certain issues related to digitization in insurance that have not been previously processed or confirmed, in expanding and deepening knowledge in the subject domain. The relationship between the electronic form of the policy and the traditional written form is analyzed and a defined and determined relationship between them is established. The author aims to present the sources of law related to the insurance policy. It starts from the normative complex with the specifics and characteristics of this topic.

Keywords – policy, electronic form, insurance contract

I. UVOD

Polisa osiguranja (engl. insurance policy, nem. Versicherungspolice) je jedna od najznačajnijih isprava u osiguranju.

Naše pravo, kao ni drugi uporednopravni sistemi ne poznaju definiciju polise osiguranja. U našem pravu polisa je forma o zaključenom ugovoru o osiguranju. Prema njemu ugovor je zaključen kada ugovorne strane potpišu polisnu ili list pokrića. Kada se polisa pojavljuje kao forma (ad solemnitatem), na nju se primenjuju opšta pravila obilgacionog prava o formalnim ugovorima (od čl. 68-72 Zakona o obligacionim odnosima ("Sl. list SFRJ", br. 29/78, 39/85, 45/89 - odluka USJ i 57/89, "Sl. list SRJ", br. 31/93,

"Sl. list SCG", br. 1/2003 - Ustavna povelja i "Sl. glasnik RS", br. 18/2020), u daljem tekstu: ZOO) [1].

U hrvatskom pravu osiguravač ima obavezu predaje uredno ispunjene i potpisane polise osiguranja ugovaraču osiguranja (čl. 925 st. 2 Zakona o obveznim odnosima Hrvatske (Narodne novine br. 35/2005, 41/2008, 125/2011, 78/2015, 29/2018)). Nemački Zakon o osiguranju u čl. 3 st. 1 navodi da osiguravač mora predati ugovaraču osiguranja polisnu u obliku pisane isprave. Neizdavanje polise ne povlači za sobom sankcije za osiguravača kao nevažnost ugovora o osiguranju. Izuzetak je ugovor o osiguranju osoba gde ugovorne strane moraju potpisati polisnu osiguranja da bi uopšte ugovor nastao (čl. 925 st. 3 Zakona o obveznim odnosima). Polisa osiguranja se izdaje u jednom primerku koji se predaju ugovaraču osiguranja dok osiguravač zadržava kopije polise. Prema čl. 1303 st. 7 Prednacrta Građanskog zakonika Republike Srbije polisa može biti izdata i u elektronskoj formi i sadržavati mehanički potpis. Ako je polisa osiguranja izdata u više primeraka izražava se stav da bi osiguravač trebao ispuniti obavezu onom imaocu polise osiguranja koji učini verovatnim svoje pravo na isplatu osigurane sume u skladu s polisom osiguranja [2]. Kada izvrši tu isplatu oslobođen je isplata i po drugim polisama. Ako su obe ugovorne strane potpisale polisnu koju je pripremio osiguravač ona obavezuje obe strane i tek u nekim slučajevima je moguće pobiti njen sadržaj. U nekim pravnim sistemima je propisan rok za prigovor (obično mesec dana) ako polisa osiguranja odstupa od ponude ili zaključenog ugovora. (čl. 5 Nemačkog zakona o osiguranju-VVG). Za razliku od ZOO u čl. 1303 st. 1 Prednacrta Građanskog zakonika je precizirano da o zaključenom ugovoru o osiguranju osiguravač je obavezan da bez odlaganja ugovornoj strani osiguranjem preda uredno sastavljenu i potpisanu polisnu osiguranja ili neku drugu ispravu o osiguranju (list pokrića i dr).

II. SASTOJCI POLISE OSIGURANJA

U polisi moraju biti navedeni: ugovorne strane, osigurano lice, rizik obuhvaćen osiguranjem, trajanje osiguranja i period pokrića, svota osiguranja, premija ili doprinos, datum izdanja polise i potpisi ugovorenih strana (čl. 902 st. 1 ZOO). Kod osiguranja života, za razliku od imovinskih osiguranja (videti čl. 934 st. 5 ZOO), mora biti navedena osigurana suma, jer kod osiguranja života ljudski život nema granica vrednosti, pa si osigurana suma mora utvrditi ugovorom. Nije potrebno doslovno tumačiti odredbu da se osigurana suma mora uneti u polisnu i biće dovoljno da se polisa poziva na pravila osiguranja [3]. Potom u čl. 902 st. 4 izvršenje obaveze osiguravača da je upozorio ugovarača osiguranja da su opšti i posebni uslovi

osiguranja sastavni deo ugovora i predao mu njihov tekst mora biti konstatovano na polisi. Sadržaj polise mora biti u skladu sa zaključenim ugovorom o osiguranju. U obavezne elemente zakonodavac je svrstao i potpise ugovornih strana. Potpisom polise osiguranja strane izražavaju saglasnost na sadržaj polise, ali i na sadržaj ugovora. Iz ovoga sledi subjektivni interes zainteresovane strane da poseduje dokaz da je polisa potpisana. To znači da treba potpisati onoliko originalnih polisa koliko ima ugovornih strana [4]. Pored sastojaka koje mora imati svaka polisa, u polisi osiguranja života moraju biti naznačeni: ime i prezime lica na čiji se život odnosi osiguranje, datum njegovog rođenja i događaj ili rok od koga zavisi nastanak prava da se zahteva isplata osigurane svote (čl. 943 st. 1 ZOO). Ime i prezime može se odnositi na ugovarača osiguranja ili na treće lice. Podatak koji se odnosi na godine života je izuzetno ovde važan, jer se tako procenjuje rizičnost ugovora. O tome govori i odredba o prijavi starosti osiguranika koja povlači pravnu valjanost ugovora o osiguranju. I u polisi mora biti naveden događaj (doživljenje, smrt itd.) radi kojeg se sklapa ugovor o osiguranju. U polisi moraju biti navedeni uslovi pod kojima ugovarač može zahtevati isplatu njene otkupne vrednosti (čl. 954 st. 2 ZOO) i moraju biti navedeni uslovi davanja preduma, mogućnost da se iznos primljen na ime preduma vrati osiguravaču, visina kamatne stope, posledice neplaćanja dospеле kamate, kako je određeno uslovima osiguranja (čl. 955 st. 4 ZOO). Osim navedenih elemenata, polisa osiguranja može sadržavati i druge ugovorne sastojke kao npr. rok za plaćanje premije, ime korisnika osiguranja, i druga pitanja zakonom dozvoljena. Prema Prednaktu Građanskog zakonika sadržaj polise osiguranje je proširen, pa tako u polisi moraju biti navedeni: ugovorne strane, osigurana stvar, odnosno osigurano lice, označenje korisnika osiguranja, rizik obuhvaćen osiguranjem, trajanje osiguranja i period pokrića, svota osiguranja ili daje osiguranje neograničeno, premija ili doprinos, datum izdavanja polise i potpisi ugovornih strana, učešće osiguranika odnosno korisnika u raspodeli dobiti kod osiguranja života, merodavno pravo koje se primenjuje na ugovor ako se na ugovor ne primenjuje pravo Republike Srbije, naziv i adresa nadzornog organa nadležnog za kontrolu osiguravača i drugog organa kome se mogu uputiti prigovori u vezi sa ugovorom o osiguranju (čl. 1303 st. 2). Razlog proširenja kruga bitnih elemenata proizlazi iz harmonizacije sa pravom EU. Polisa osiguranja u tom smislu dobija ulogu sredstva informisanja osiguranika i predstavlja „način upotrebe“ proizvode osiguranja [5]. Ovoj odredbi zamera se obaveza potpisa obe ugovorne strane, deo koji se odnosi na merodavno pravo, a da treba dodati od kada pokriće počinje da deluje, napomenu o uslovima za prećutno produženje, uslove i način prijave osiguranog slučaja, rok za isplatu naknade iz osiguranja, rok zastarelosti itd. [6]

III. DIGITALIZACIJA OSIGURANJA

U poslednjih nekoliko godina industrija osiguranja doživela je neverovatnu transformaciju iz tradicionalnih kanala i obrazaca i jednog tradicionalnog oblika poslovanja u moderan, okretan i digitalizirani finansijski svet prepun inovacija. Digitalizacija je već sveprisutna i nužna, a oni koji je ne prihvate, teško će zadržati tržišne udele [9]. U jednoj ekspertizi Instituta za ekonomiju osiguranja u Sent Galenu se

naglašava: „Verujemo da će se okvirni uslovi iz temelja transformisati. To će prisiliti mnoga društva za osiguranje da se radikalno preorijentišu. Digitalizaciju u ovoj međuzavisnosti smatramo kao programere, a potrošače kao pokretače.“ [10] Digitalizacija utiče na čitav lanac vrednosti delatnosti osiguranja: od dizajna do distribucije proizvoda i upravljanja odštetnim zahtevima [15]. Većina osiguravača je odavno prepoznala neophodnu promenu ka digitalnoj budućnosti: sklapanje novih polisa i upravljanje postojećim, podnošenje računa i prijavljivanje saobraćajne nesreće – sve to sada može da se uradi onlajn. Za to postoje dva razloga: troškovi i kupci. Još 2013. godine, studija „Osiguranja: Digitalni izazov“ (koju je sprovedla kompanija Bain&Company izazvala je izvesno čuđenje među stručnjacima: ne samo zato što je 40 procenata ispitanih klijenata osiguranja reklo da su spremni da promene. Ali pre svega zato što je čak i tada oko 60 odsto smatralo da će u budućnosti kanali komunikacije na vebu biti najvažnije sredstvo za interakciju sa osiguravajućim društvima. [11]

Sve veća konkurencija, fintech i insurtech inovacije su razlozi zašto osiguravajuća društva moraju unaprediti i razviti svoje usluge kako bi obezbedili kontinuitet poslovanja. [12] Tržištu treba da se ponude novi aranžmani rizika, odnosno novi „paketi“ rizika, koji će popuniti sadašnju prazninu. Ova vrsta proizvoda bi morala biti vrlo jednostavna i za prodaju i za razumevanje od strane kupca [13]. Pandemija je ubrzala digitalnu transformaciju ograničavajući fizičko kretanje. Ubrzana digitalizacija promenila je način komunikacije sa osiguranicima (npr. putem društvenih mreža, čet-botova i robo-savetnika), načina prodaje osiguranja i upravljanja štetama kao i promenu postojećih proizvoda osiguranja. Digitalizacija osiguranja dovela je do promene načina na koji se proizvodi osiguranja prodaju, promene upotrebe i obrade podataka o osiguranicima i veće personalizacije proizvoda. Svakako, zbog svoje prirode posla, sektor osiguranja će i dalje posebno trebati voditi računa o sigurnosti poslovanja posebno zbog porasta mogućnosti sajber napada kao posledica uvođenja tehnologije u poslovanje. Zaključak je da su osiguravajuća društva spremno dočekala pandemiju Covid-19 bolesti i uspešno odgovorila na iznenadnu potrebu promene rada i održala poslovanje na zadovoljavajućem nivou.

Tržište Republike Srbije je spremno da iskoristi prednosti digitalizacije kod nekih vrsta proizvoda, na primer, putnog osiguranja, zdravstvenog osiguranja ili asistencije. Međutim, u drugim oblastima, i dalje prevladava potreba da se objasni smisao i obim pokrića. Iako su na digitalnoj platformi neki od procesa osiguranja završavaju se ipak ljudskim uticajem. U oblasti prijave i procene šteta, tehnologija omogućava bolje i brže usluge. Planira se uvođenje novih digitalnih rešenja za poljoprivredu i dobrovoljno zdravstveno osiguranje. Opcija prijave šteta preko veba ili aplikacije takođe će učiniti da osiguranje bude privlačnije jer će biti dostupno 24 sata dnevno. [18]

IV. ELEKTRONSKI OBLIK POLISE OSIGURANJA

Osiguranici mogu da kupuju polise osiguranja pritiskom na dugme, zahvaljujući potpuno automatizovanim bazama podataka i aplikacijama. Korišćenjem tih korisničkih

interfejsa, klijentima je lakše da dešifruju složene polise osiguranja, sami izračunaju premiju osiguranja, kao i posledice koje će imati na svoju dugoročnu finansijsku budućnost ukoliko zaključe osiguranje ili ako to ne učine. Troškovi osiguravajućeg pokriva najčešće su složeni i najčešće nisu jasni klijentima. Sada se to menja tako što se oni mogu virtuelno sagledati, pomažući osiguravateljima da ih bolje razumeju i na osnovu toga se opredele za one proizvode osiguranja koji će im najviše odgovarati. Osiguravači nastoje da smanje učešće tradicionalnog načina zaključivanja osiguranja i u tom smislu koriste prednosti digitalizacije kako bi razvili što atraktivnije interaktivne aplikacije, koje bi bile jednostavne klijentima za upotrebu. Npr. u nekim državama kupci mogu pomoću pametnog telefona da pošalju sliku predmeta koji žele da osiguraju: automobil, bicikl, fotoaparat ili bilo šta drugo i zatraže polisu za to. Aplikacija koristi dostupne podatke o predmetu osiguranja i trenutno vraća ponudu za osiguranje koja se može prihvatiti u roku od nekoliko sekundi [14].

Imajući u vidu da je ZOO donet 1978. godine, tada nije niti bilo moguće da se u njemu spominje elektronski oblik ili zapis jer ga nije bilo ili je postojao u vrlo primitivnim oblicima te je bio potpuno nezanimljiv poslovnoj i pravnoj praksi. Ali ovaj zakon sadrži odredbe koje omogućavaju lako prihvatanje elektronskog oblika na praktično jednakom nivou kao tradicionalni pisani oblik jer je regulacija ostala otvorena novim komunikacijskim tehnologijama. Član 72. st. 4. tog zakona kaže da je zahtev pismene forme ispunjen ako strane izmenjaju pisma ili se sporazumeju teleprinterom ili nekim drugim sredstvom koje omogućava da se sa izvesnošću utvrde sadržina i davalac izjave. [7] Elektronski oblik odnosno elektronski način sklapanja ugovora nesumnjivo ispunjava te uslove pa tako elektronski oblik polise treba biti izjednačen sa tradicionalnim pisanim oblikom. Zakon o obligacionim odnosima sadrži odredbu kad je za zaključenje ugovora potrebno sastaviti ispravu, ugovor je zaključen kad ispravu potpišu sva lica koja se njim obavezuju. Analognom primenom te odredbe na moderne komunikacijske tehnologije, kad se ugovor sklapa u elektronskom obliku elektronskim putem, ugovor je sklopljen kad ispravu - ponudu ili prihvati, u elektronskom obliku potpišu ugovorne strane u skladu s odredbama zakona, kojim se uređuje elektronski potpis.

Doktrinarno se elektronski oblik može definisati kao elektronski zapis, učinjen odgovarajućim napravom (računarom) i uz korišćenje odgovarajućeg programa (kompjuterskog; na odgovarajućem mediju: hard disku, disketi, CD-u, CD romu, magnetnoj traci, USB i sl), koji se može pročitati odnosno dovesti u perceptivni oblik na ekranu odgovarajuće naprave (računara) i samo uz njeno korišćenje te uz korišćenje odgovarajućeg programa, a koja se isprava može u svako doba, uz pomoć druge odgovarajuće naprave i odgovarajućeg programa ispisati na papir i predstaviti se kao tradicionalna pisana isprava, s tim da zapis mora u pravilu biti moguće preneti između strana elektronskim putem, internetom ili drugom odgovarajućom mrežom, ali može biti i prenosiv na neki drugi tradicionalni način prenosa poruka [7]. Ugovor o osiguranju života je zaključen kada strane potpišu polisu osiguranja ili list pokriva (čl. 901 st. 1 ZOO). Naš zakon ne sadrži odredbu poput one u Nemačkom građanskom zakoniku

(BGB) koji u čl. 126a kaže: Ukoliko elektronski oblik treba zameniti pisani oblik propisan zakonom, davalac izjave mora joj dodati svoje ime i osigurati da takvu elektronsku ispravu potpišu naprednim elektronskim potpisom u skladu sa odredbama Zakon o elektronskom potpisu. U slučaju sklapanja ugovora svaka strana mora suprotnoj strani dati elektronsku ispravu potpisanu prema pomenutoj odredbi. Propisivanjem takve izričite odredbe jasno je da ugovor o osiguranju, odnosno polisa osiguranja može biti u elektronskom obliku. No, na polisu osiguranja u elektronskom obliku primenjuju se opšte odredbe ZOO, koje važe za polisu osiguranja. Ukoliko bi se doslovno tumačile odredbe ZOO, polisa mora biti potpisana, Kada se radi o elektronskoj polisi jasno je da bi ona mogla biti potpisana samo elektronskim putem, dakle elektronskim potpisom. Svaku sumnju otklonio bi na njoj napredni elektronski potpis koji bi nesumnjivo bio valjan. No, s obzirom na to da se u ovom slučaju radi o formi ad probationem ne bi bio potreban napredni elektronski potpis, već bi bio dovoljan i obični potpis. Međutim, treba još istaći da strane u ugovorima mogu slobodno odrediti šta i kada će se smatrati potpisanim i šta će se smatrati potpisom, jer se u ovom slučaju radi o području kojim strane mogu slobodno raspolagati i ugovarati, jer zakon izričito ne predviđa sankcije za nedostatak određenog potpisa. Analizom zakonskih odredbi uočavamo da nema pravne prepreke da se ugovor o osiguranju zaključi u elektronskom obliku i da se polisa osiguranja sačini u elektronskom obliku. Takva polisa osiguranja proizvodi pravno dejstvo kao tradicionalni pisani dokument. [8] Estonija je prva ukinula koncept papirne polise osiguranja od autoodgovornosti i prešla na elektronsku polisu, koja se mogla kupovati preko interneta ili u agenciji, ali nije se morala štampati na papiru. Ugovarač je dobijao samo broj polise. Istovremeno sa kupovinom elektronske polise osiguranja od autoodgovornosti, osiguravajuća društva su elektronski razmenjivale podatke o tome sa policijom. Ukoliko se vlasnik automobila pojavi u policijskoj evidenciji registrovanih vozila, a nema ga u evidenciji osiguranih vozila, šalju mu se obaveštenja o tome. Ako on ne odreaguje na opomenu, automatski se posle relativno kratkog vremenskog perioda „automatski“ osigurava na visoku premiju koja mu se automatski skida sa bilo kog aktivnog bankovnog računa. [17]

Digitalna polisa auto osiguranja dostupna je od 2019. godine vozačima u Hrvatskoj i mogu je ugovoriti u svim osiguravajućim društvima koje se bave tom vrstom osiguranja, a omogućava brzi protok informacija i kvalitetnije podatke. Realizacijom projekta, koji je pokrenut inicijativom osiguravača i Hrvatskog ureda za osiguranje na stanicama za tehnički pregled vozila moguća je provera postojanja polise obaveznog auto osiguranja u realnom vremenu što vlasnicima vozila omogućava registraciju vozila bez potrebe za pokazivanjem fizičke polise ili potvrde. Nakon što osiguranik zaključi polisu obaveznog osiguranja elektronskim putem, društvo za osiguranje u roku od nekoliko minuta šalje podatke o zaključenoj polisi u bazu podataka Centra za vozila Hrvatske. Samo u izuzetnom slučaju ako su podaci o polisi neispravni ili postoji više polisa za isto vozilo osiguranik će morati pokazati izvornik polise osiguranja. Ukoliko je sve ispravno, Centar za vozila Hrvatske šalje podatke u bazu podataka registriranih vozila Ministarstva unutrašnjih poslova, nakon čega društvo za osiguranje dobija povratnu informaciju

o korišćenju polise. Ovaj projekat omogućava i bolju kontrolu kod otkazivanja polise, ali i veću bazu korisnih podataka o vozilima na hrvatskim putevima čime će se znatno poboljšati fond korisnih informacija za subjekte uključene u projekat. Pored toga, projekat omogućava brži protok informacija i pojednostavljenje postupka registracije vozila odnosno produženja važenja saobraćajne dozvole kako za vlasnike vozila, tako i za referente stanica za tehnički pregled vozila. [16]

V. ZAKLJUČAK

Postepena promena u digitalizaciji osiguranja se dogodila koliko je to bilo moguće u ovo vreme, a očekuju se dalje promene koje će upotrebom tehnologije dovesti do promene načina na koji se prodaju proizvodi osiguranja, promene obrade i upotrebe podataka o osiguranicima, te će dovesti do veće personalizacije što će onda promeniti korisničko iskustvo i doneti vrednosti. Digitalizacija u osiguranju sve više menja vrste rizika koje osiguravači pokrivaju i kako osiguravači preuzimaju, distribuiraju, administriraju i upravljaju štetama. Prednosti digitalizacije u osiguranju u odnosu na tradicionalni način pružanja usluga osiguranja:

- Niski operativni troškovi zahvaljujući onlajn mehanizmima koji su isplativi i brži.
- Bezpapirni način transakcija putem interneta. Jednostavna i laka kupovina osiguranja na internet mreži.
- Dostupnost osiguranja preko nekoliko medija kao što su društveni mediji, aplikacije, veb stranice, e-poruke, tekstovi itd.
- Zahtevi prilagođeni klijentima.
- Prijava šteta se vrši putem veb-sajta, aplikacija ili putem telefona.
- Potpuno digitalan proces koji ne zahteva gotovo nikakvu papirologiju i time doprinosi zaštiti životne sredine.

Digitalizacija uzrokuje da se svet menja; svet osiguranja, takođe. u ovom trenutku se može videti da promene koje proizilaze iz razvoja digitalnih tehnologija unapređuju tržište osiguranja i obezbeđuju njegov kontinuirani napredak. Međutim, ne treba zanemariti pretnje digitalizacije, kao što su opasnosti po sajber bezbednost, mogućnost digitalnog isključivanja i oslobađanja ljudskog elementa iz procesa, a na nama je da li će prevladati pozitivni, a ne negativni rezultati digitalizacije. u sektoru osiguranja.

Može se zaključiti da je elektronski oblik samo novi pojavni oblik pisanog oblika koji traži da bude priznat u praksi. Postojanje elektronskog oblika polise osiguranja niko ne osporava u svetu pisanog oblika i insistiranje na njegovom

priznanju kao samostalnom obliku samo je zapravo prolazna ili prelazna faza do njegovog priznanja kao pojavnog oblika pisanog oblika dokumenta. Na osiguravajućim društvima, ali i svim drugim učesnicima osiguranja da se prilagode promenama i idu u korak sa vremenom.

LITERATURA

- [1] P. Šulejić, Pravo osiguranja (2005), Centar za publikacije Pravnog fakulteta u Beogradu, Beograd.
- [2] V. Gorenc i dr., Komentar Zakona o obligacionim odnosima (2014), Narodne novine, Zagreb.
- [3] B. Jakaša, Nekoliko napomena na propise Zakona o obveznim odnosima koji se odnose na osiguranje, Osiguranje i privreda, 10, 1979, str. 24.
- [4] H. Ivanišević, Odras Zakona o obveznim odnosima na praksu osiguranja osoba, Osiguranje i privreda, 1, 1980, str. 25.
- [5] P. Šulejić, Predlozi za regulisanje ugovora o osiguranju u Građanskom zakoniku Srbije koji se odnose na zaključivanje ugovora, Zbornik radova „Evropski put i prava osiguranja Srbije posebno ugovora o osiguranju“, Palić, 2008, str. 271.
- [6] N. Petrović-Tomić, Prednacrta Građanskog zakonika Srbije, druga knjiga, obligacioni odnosi-primedbe na Glavu XLVI: Ugovor o osiguranju, Pravo i privreda, 10-12, 2014, str. 202.
- [7] T. Matić, Elektronički oblik ugovora i isprava - novi oblik?, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol.56, 1, 2006, str. 170, 181.
- [8] M. Džidić, T. Matić, Elektronički oblik police osiguranja i njezin prijenos prema hrvatskom i bosanskohercegovačkom pravu: (e-polica osiguranja, e-cesija, e-indsament), Aktualnosti Građanskog i Trgovačkog Zakonodavstva i Pravne Prakse: Zbornik Radova, 2015, str. 224-243.
- [9] B. Jurić, Digitalizacija operativnih praksi u industriji osiguranja (2022), Ekonomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.
- [10] W. Rohrbach, Nova uloga osiguranja kao sistema ranog upozoravanja društva, Evropska revija za pravo osiguranja, 1, 2019, str. 5.
- [11] Digital Insurance: Opportunities and Challenges for Insurance Companies in the Digital World, preuzeto sa <https://www.avenga.com/magazine/digital-insurance/>
- [12] Z. Ilze, I. Voronova, G. Pettere, Digitalisation impact Measuring on claim Management for the Insurance Sector, International Conference at Brno University of Technology, Faculty of Business and Management. 2019, p. 105.
- [13] R. Renovica, I Smiljanić, Uticaj globalizacije na poslovanje u delatnosti osiguranja u Srbiji i regionu, XIV Međunarodni naučni skup „Sinergija“, 2013, str. 124.
- [14] Ž. Bendić, Uticaj digitalizacije na sektor osiguranja (2021), Ekonomski fakultet, Univerzitet u Beogradu.
- [15] P. Marano, Pravna pitanja različitih modela osiguranja lica preko interneta, Moderne tehnologije, novi i tradicionalni rizici u osiguranju, Šabac, 2021, str. 36.
- [16] Digitalizacija police osiguranja od automobilske odgovornosti, preuzeto sa <https://npsc.info/sigurno-u-prometu/item/320-digitalizacija-police-osiguranja-od-automobilske-odgovornosti>
- [17] Digitalna transformacija u osiguranju od autoodgovornosti, preuzeto sa <https://brankopavlovic.rs/documentation/kolumnanov2016.pdf>
- [18] Polisa, prijava i rešavanje štete „na klik, Digitalizacija i sajber sigurnost, 1, 2021, str. 56.